

Klass: Cephalopoda (bläckfiskar), **Ordning:** Octopoda, **Familj:** Octopodidae, **Släkte:** Eledone, **Art:** Eledone cirrhosa - virvelkrake (de Lamarck, 1798) **Synonymer:** Octopus cirrhosus Lamarck, 1798

Kännetecken

Eledone cirrhosa är en av tre åttaarmade bläckfiskar som återfinns i svenska vatten. Den kan bli upp till 50 cm lång inklusive armlängd. Kroppen är äggformad med gulbruna till rödbruna fläckar på oversidan och blekgul undersida, ibland grönaktigt iriserande. Huvudet är smalare än kroppen. De åtta armarna är likadana förutom en hos hannen ombildad arm, som används som parningsorgan. Sugkopparna sitter i en enda rad på armarna. Huden på ovasidan har tätt sittande små vårtor samt spridda större.

Utbredning och status

I skandinaviska vatten finns arten från Nordsjön till norra Bälthavet. I övrigt påträffas den på shelfområden i östra Atlanten, från Island och söderut till Nordafrika och västra Medelhavet. Arten utgjorde tidigare en olägenhet vid fiske med tinor efter hummer och krabbor. I svenska vatten var arten förr vanligt förekommande i Bohuslän, framförallt i Gullmaren där den återfanns i stora tätheter. Beståndet hade dock en snabb nedgång på 1960-talet, och idag är arten mycket sällsynt. Den tycks ha försvunnit helt från Kosterområdet, medan enstaka fynd fortfarande görs i Gullmaren. I augusti 2004 fångades även ett exemplar utanför Marstrand. Arten är sannolikt grupplevande, och det är således tänkbart att populationstätheten nu gått under en kritisk gräns. Den klassificeras som starkt hotad.

Ekologi

Arten finns på mjuk- sand- och hårdbotten från cirka 10 ner till 200 m. Den kan även gå djupare. Arten har t.ex. fångats på 700 m djup utanför Färöarna. Äggläggning sker främst i juli-oktober då honan fäster cirka 800 ovala stjälförsedda ägg (cirka 8 x 3 mm) i klasar mellan stenar och i klippskrevor. Äggklasar påträffade i Bohuslän (juli) tyder på att den reproducerar sig här, åtminstone vissa år. Honorna dör några veckor efter att ha lagt ägg. De pelagiska ynglen påträffas i Nordatlantens ytvatten hela året med maximum i juli-augusti. När kroppen är cirka 10 mm (efter cirka 1 mån) övergår juvenilerna till bottenliv, ofta på grunt vatten. Vintertid uppehåller sig arten på större djup medan den går grundare på sommaren. Eftersom juvenilerna fångas i samma områden som adulterna och med samma fiskemetoder kan man anta att de lever på samma sätt som adulterna men bara fångar mindre byten. Juvenilerna kan följa två olika strategier för tillväxt, snabbt eller långsamt. Snabb tillväxt leder till könsmognad samma år. De snabbväxande djuren fortplantar sig under sitt andra år och dör sedan. Långsamt växande djur blir inte köns mogna samma år utan övervintrar och ingår i den tidigt lekande populationen under tredje året. En kombination av ett- och tvåårs cykler i samma bestånd kan alltså förekomma och ge två storleks/åldersklasser under tidigare delen av året. Maganalyser har visat att adulta individer äter många olika större kräftdjur men även bläckfisk, ormstjärnor, fisk, havsborstmask, gastropoder och as. Saliven innehåller både gift och matsmältningsenzym. Individer av arten kan lätt övermannas t. ex. en krabba av samma storlek som de själva genom att antingen punktera ett öga eller borra hål i ryggskölden och däri utsöndra både gift och enzym. Själv äts den bl.a. av olika fiskarter.

Hot

Orsaken till artens dramatiska minskning är inte klarlagd, men det är tänkbart att tungmetaller eller tennbaserade båtbottnfärger kan ha haft negativ inverkan. Arten har ingen ekonomisk betydelse för fisket, men fås ibland som bifångst vid bottenstrålning och burfiske. Uppgifter om populationsekologi och populationsbegränsande sjukdomar saknas från svenska vatten.

Åtgärder

Det är viktigt att miljömålsarbetet med att minska tillförseln av miljöfarliga ämnen till havet fortsätter och intensifieras. Det är dock svårt att föreslå mer specifika åtgärder, eftersom kunskapen om artens biologi och utbredning är så bristfällig. I nuläget bedrivs ingen svensk ekologisk forskning om *E. cirrhosa*. För att öka kunskapen om arten och för att få en uppfattning om populationsdynamiken rekommenderas att uppgifter om bifångst av arten insamlas och analyseras. Det vore även angeläget att undersöka artens känslighet för TBT.

Litteratur

Boyle, P.R. 1983. *Eledone cirrhosa*. I: Boyle, P.R. (red.). Cephalopod life cycles. Volume I, Species accounts. Academic Press, London, ss 365–386.

Boyle, P.R. 1986. A descriptive ecology of *Eledone cirrhosa* (Mollusca: Cephalopoda) in Scottish waters. *Journal of the Marine Biological Association of the United Kingdom* 66: 855–865.

Grisley, M.S., Boyle, P.R. & Key, L.N. 1996. Eye puncture as a route of entry for saliva during predation on crabs by the octopus *Eledone cirrhosa* (Lamarck). *Journal of Experimental Marine Biology and Ecology* 202: 225–237.

Hansson, H.G. 1994. Sydskanadinaviska marina flercelliga evertetrater. Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, Miljöenheten, Publikation 1994: 15.

Författare

Maria Thomasson & Marina expertkommittén 2003. © ArtDatabanken, SLU 2005.